

Glosa k požadavku plurality věřitelů v tuzemském insolvenčním řízení a krátké srovnání s prvorepublikovou úpravou

Monika Gazdová*

I. Úvod

Požadavek mnohosti věřitelů (tzn. dva a více) v insolvenčním řízení je zřejmou součástí insolvenčního práva již od jeho počátku. Jestliže není naplněna podmínka plurality věřitelů, přestože jsou splněny všechny ostatní podmínky požadované v hypotéze právní normy, jež definuje úpadek dlužníka, pozbývá vedení insolvenčního řízení smyslu, neboť se věřitel může uspokojit v exekučním řízení¹.

Pluralitu věřitelů jakožto jednu z rozhodujících skutečností pro úpadek dlužníka je nutno osvědčit². Na požadavek více věřitelů lze však nahlížet také tak, že je nejen nutné, aby dlužník měl alespoň dva věřitele a ti byli osvědčeni, ale také aby se do insolvenčního řízení přihlásili. Vzhledem k tomu, že podání přihlášky pohledávky je úkonem dobrovolným, snadno se může stát, že se v insolvenčním řízení dlužníka, který má více věřitelů, byť osvědčených, nikdo nepřihlásí nebo se přihlásí jen jediný věřitel. Pro následující výklad je proto nutné mnohost věřitelů rozčlenit, a to na hmotněprávní a procesněprávní.

Při nahlédnutí do prvorepublikové úpravy konkursního a vyrovnávacího řízení³, které můžeme z dnešního pohledu chápat jako předchůdce dnešního insolvenčního řízení, lze najít právní normy, které nevyžadovaly naplnění mnohosti věřitelů. To stejné platí i naopak – určitá ustanovení insolvenčního zákona by z pohledu tehdejší úpravy byla pravděpodobně hodnocena jako prolomení požadavku plurality věřitelů.

* Mgr. Monika Gazdová, doktorandka Katedry obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.

¹ O těchto závěrech nepochybuje ani akademická obec, ani zákonodárce - srov. Důvodová zpráva k § 3, z. č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (dále jen „insolvenční zákon“), sněmovní tisk č. 1120 (čtvrté volební období 2002-2006), dostupný z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=1120&CT1=0>>.

² § 103, odst. 2, a § 86 z. č. 182/2006 Sb., insolvenčního zákona.

³ Řízení upravené z. č. z. č. 64/1931 Sb., kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůřčí.

II. Požadavek hmotněprávní plurality věřitelů

Požadavek hmotněprávní plurality věřitelů je dnes v insolvenčním zákoně⁴ stanoven výslovně jako jedna z podmínek úpadku. Insolvenční soud nemůže rozhodnout o úpadku, dokud není osvědčena pluralita věřitelů⁵. Naopak do roku 1950⁶ nebyl požadavek mnohosti věřitelů v právní úpravě výslovně zakotven a pluralita věřitelů se dovozovala z neschopnosti plnit splatné závazky⁷. Prvorepubliková úprava insolvenčního práva⁸ (obdobně jako její rakousko-uherský předchůdci⁹) prolomení požadavku mnohosti věřitelů oproti dnešní úpravě v jednom případě umožňovala, a to při splnění dvou zvláštních podmínek¹⁰ – v majetkové podstatě se nacházel dostatek jmění na náklady řízení a zároveň věřitel osvědčil odpůřčí nárok. Pak bylo možné vést insolvenční řízení i s jediným věřitelem.

Voska ve svém komentáři uvádí¹¹, že účelem dané výjimky je umožnit věřiteli uplatnění odpůřčího práva ve větším rozsahu, než v právu mimokonkursním. Uvedenou výjimku lze považovat za prolomení podmínky plurality, když komentář k § 70, odst. 1 z. č. 64/1931 Sb., jenž tuto výjimku aproboval, uvádí „Zpravidla lze konkurs prohlásiti jen tehdy, má-li dlužník více věřitelů. Zásada tato je prolomena v § 70, odst. 1 konk. ř. potud,

⁴ Stejně jako v zákoně č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, dále jen „ZKV“.

⁵ § 136, odst. 1 Insolvenčního zákona.

⁶ V tomto roce byl zákonem č. 142/1950 (občanský soudní řád) zrušen zákon č. 64/1931 Sb., kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůřčí.

⁷ Srov. § 1, z. č. 64/1931 Sb., kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůřčí.

⁸ Srov. § 70, z. č. 64/1931 Sb., kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůřčí.

⁹ Srov. § 73 z. č. 337/1914 ř. z., a § 2 z. č. 35/1984 (dodatek k z. č. 1/1868 ř. z.).

¹⁰ Samozřejmostí bylo, že musely být splněny i standardní podmínky pro prohlášení konkursu (osvědčení své pohledávky a většinou i insolvence dlužníka) – srov. VOSKA, J. Konkursní, vyrovnací a odpůřčí řády. Praha: Nákladem Právnického knihkupectví a nakladatelství Linhart & Pekárek, 1931, s. 257.

¹¹ Srov. *ibid.*, s. 257.

že lze konkurs prohlásit i v tom případě, když má dlužník jen jediného konkursního věřitele (...)“¹².

III. Procesněprávní pluralita jakožto podmínka řízení?

Co se týče procesněprávní plurality věřitelů v insolvenčním řízení, lze si povšimnout ve srovnání s prvorepublikovou úpravou značného posunu. Dle ustanovení § 166 z. č. 64/1931 Sb. bylo zrušeno konkursní řízení, jestliže vyšlo najevo, že „jest tu toliko jediný konkursní věřitel“¹³. „Pro posouzení otázky, zda jest tu více věřitelů, rozhoduje stav přihlášek ke konkursu“, jak píše Voska ve svém komentáři¹⁴. Pokud měl dlužník více věřitelů, kteří byli náležitě osvědčeni, ale přihlásil se jen jediný nebo ostatní až na jednoho vzali své přihlášky zpět¹⁵, soud konkurs zrušil. V prvorepublikové úpravě bylo požadováno nejen osvědčení mnohosti věřitelů, ale i naplnění procesní plurality věřitelů. Tento princip platil již za rakousko-uherské právní úpravy¹⁶ a byl zachován až do poloviny dvacátého století¹⁷.

Současný přístup k procesní pluralitě věřitelů je však odlišný. Vzhledem k tomu, že vychází z 90. let minulého století, předkládám i stručný výklad vývoje úpravy, jež se tohoto požadavku dotýká.

ZKV zavedl zrušení konkursu mimo jiné v případě zjištění, že nejsou dány předpoklady pro konkurs¹⁸. Vzhledem k tomu, že zákonodárce na počátku 90. let po čtyřiceti letech absence insolvenční úpravy vycházel ve velké míře z úpravy prvorepublikové¹⁹ (neboť ta byla považována za úpravu zdařilou), bylo by logické interpretovat spojení „nejsou dány předpoklady pro konkurs“ právě ve světle úpravy, ze které čerpal, což by znamenalo, že dlužník má mít více věřitelů, ti musí být osvědčeni, alespoň dva se také musí přihlásit a nevzít svou přihlášku následně zpět. Nejvyšší soud však ve svém stanovisku spis. zn. CPJN 19/1998²⁰ dospěl k ji-

nému závěru. Podle něj postačí, jestliže se přihlásí alespoň jeden věřitel²¹.

Insolvenční zákon, jak se uvádí v důvodové zprávě²², zrušení konkursu přebírá z dosavadní úpravy s tím, že jej doplňuje a zpřesňuje. S ohledem na znění ustanovení § 308, odst. 1, písm. b)²³ lze usoudit, že zákonodárce vycházel nejen z dosavadní úpravy, nýbrž i z judikatury, neboť se ruší konkurs v případě, jestliže zde není žádný přihlášený věřitel, k čemuž právě dospěl Nejvyšší soud ve svém stanovisku. Procesní pluralita věřitelů při způsobu řešení úpadku konkursem není požadovaná, je však nutné, aby se alespoň jeden věřitel přihlásil²⁴.

IV. Procesní pluralita věřitelů v oddlužení

Oddlužení je institut zakotvený insolvenčním zákonem, jenž umožňuje věřitelům alespoň částečné vymožení jejich pohledávek, které dlužník nezvládá splácet, a naopak dlužníkovi dopřává po určitém uskromnění požadovaném insolvenčním zákonem čistý start a případné osvobození od zbývajících dluhů. Vzhledem ke skutečnosti, že přihláška pohledávky je úkonem dobrovolným, může se snadno stát, že mnohost věřitelů dlužníka osvědčena bude, ale do insolvenčního řízení se nepřihlásí ani jeden věřitel.

Nepřihlášení žádného věřitele do insolvenčního řízení po rozhodnutí o úpadku již bylo řešeno v judikatuře Vrchního soudu v Praze²⁵. Soud²⁶ dospěl k závěru, že po rozhodnutí o povolení oddlužení, přestože se nepřihlásil včas žádný z věřitelů, není oprávněn insolvenční soud zrušit rozhodnutí o úpadku s analogickým využitím § 158, odst. 1, písm. b) Insolvenčního zákona. Dlužník má dle uvedené judikatury právo na řešení svého úpadku a toto mu nelze upírat jen proto, že se nepři-

¹² Srov. *ibid.*, s. 257.

¹³ S výjimkou pro § 70 z. č. 64/1931 Sb., popsany výše v hmotněprávním aspektu mnohosti věřitelů.

¹⁴ Srov. VOSKA, J. Konkursní, vyrovnací a odpůřčí řády. Praha: Nákladem Právnického knihkupectví a nakladatelství Linhart & Pekárek, 1931, s. 421.

¹⁵ V tehdejším pojmosloví věřitelé od přihlášek „upustili“.

¹⁶ Srov. § 166 z. č. 337/1914 ř. z., a § 66 č. 1/1868 ř. z.

¹⁷ Viz op. cit. sub 6.

¹⁸ A současně v konkursu nedošlo k potvrzení nuceného vyrovnání. § 44, odst. 1, písm. a), z. č. 382/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání.

¹⁹ Z. č. 64/1931 Sb., kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůřčí.

²⁰ Výrok XXXIX. Stanoviska, publikováno ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek pod číslem 52/1998. Nejvyšší soud se bohužel nevyjádřil, proč se odklonil od výše zmíněného prvorepublikového pojetí.

²¹ Srov. s právní větou Stanoviska op. cit. sub 24: „Jestliže po prohlášení konkursu na majetek dlužníka nepřihlásil u soudu alespoň jeden věřitel své nároky, ačkoliv od výzvy učiněné podle ustanovení § 13 odst. 1 zákona uplynula doba nejméně 30 dnů, a jestliže tu nejsou ani jiné pohledávky, které by mohly být uspokojeny při rozvrhu částky získané zpeněžením majetku patřícího do konkursní podstaty, soud po uspokojení pohledávek za podstatou (§ 32 odst. 1 zákona) zruší konkurs podle ustanovení § 44 odst. 1 písm. a) zákona.“

²² Viz op. cit. sub 1.

²³ § 308 (1), písm. b) z. č. 182/2006 Sb: Insolvenční soud rozhodne i bez návrhu o zrušení konkursu zjistí-li, že zde není žádný přihlášený věřitel a všechny pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim postavené na roveň jsou uspokojeny.

²⁴ Argument a contrario k § 308, odst. 1, z. č. 182/2006 Sb., insolvenčního zákona.

²⁵ Dále také jako „soud“.

²⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze, č.j. 2 VSPH 474/2009-B-15 (KSPH 39 INS 1527/2009) ze dne 14. 12. 2009.

hlásil žádný věřitel. Soud dále dovodil²⁷, že nelze použít ustanovení § 158, odst. 1, písm. b) Insolvenčního zákona v situaci, kdy bylo rozhodnuto pouze o úpadku, ačkoliv v dané situaci byly dány předpoklady pro spojení rozhodnutí o úpadku a způsobu řešení úpadku.

V. Závěr

Pluralita věřitelů má dvě roviny – hmotněprávní a procesněprávní. Hmotněprávní pluralita značí, že dlužník je zavázán více věřitelům. Pokud dlužník nemá více věřitelů, pak se nemůže nacházet v úpadku. Na rozdíl od dnešní úpravy, prvorepublikové konkursní řízení umožňovalo jednu ustálenou výjimku, kdy bylo možno vést insolvenční řízení, přestože měl dlužník jednoho věřitele.

Po rozhodnutí o úpadku nastupuje možnost procesněprávní plurality věřitelů – tedy záleží, a to pouze na věřitelích samotných, zda se přihlásí či nikoli. Do doby než byl zrušen z. č. 64/1931 Sb. muselo být do konkursního řízení přihlášeno více věřitelů i přes osvědčení jejich mnohosti. V dnešní době však tato podmínka neplatí. Poté, co je rozhodnuto o způsobu řešení úpadku,

nebo mělo být rozhodnuto o způsobu řešení úpadku společně s rozhodnutím o úpadku a insolvenční soud tak neučinil, nelze rozhodnout o tom, že dlužník se v úpadku nenachází, jestliže se nepřihlásí žádný nebo jen jeden věřitel.

Summary

This article deals with the necessity of creditors plurality in the insolvency proceedings in Czech legal provisions compared with mid-war Czechoslovakian regulations. Currently it is not possible to break the demand of creditors' plurality but the mid-war legal provisions allowed one fixed exception. Procedural plurality of creditors (so that the creditors actually files prove of claim in the insolvency proceedings) is not legally required in contrast with mid-war legal requirements. Such conclusions are made by the High Court in its decisions regarding personal bankruptcy, where the Court concluded that in case no creditor files prove of claim in the insolvency proceedings, the debtor's right to have its situation solved by personal bankruptcy cannot be denied.

---

²⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 2 VSPH 604/2012-B-14 (KSHK 45 INS 6473/2011) ze dne 17. 5. 2012.